

Nr 13.

Ankom till riksdagens kansli den 17 maj 1938 kl. 2 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion angående beredande av möjlighet för svenska medborgare av judisk börd att utträda ur mosaisk församling utan att inträda i svenska kyrkan.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 141, har herr *Hallén* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att åtgärder vidtagas för att möjliggöra för svenska medborgare av judisk börd att kunna utträda ur mosaisk församling utan att inträda i svenska kyrkan.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Andra kammarens utskott har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande *Yttranden.* över motionen från domkapitlen i Uppsala, Lund och Stockholm samt dessutom berett de mosaiska församlingarna i Stockholm och Malmö tillfälle att inkomma med yttrande. De inkomna yttrandena äro såsom bilagor fogade till detta utlåtande.

Andra kammarens utskott har i sitt över motionen avgivna utlåtande, nr 5, anfört följande:

»Såvitt utskottet kunnat finna föreligger för närvarande den skillnaden mellan en medlems av svenska statskyrkan rätt till utträde ur denna kyrka och en medlems av mosaisk församling rätt till utträde ur denna församling, att medlem av statskyrkan endast behöver anmäla att han ämnar övergå till annat erkänt kristet religionssamfund, medan däremot medlem av mosaisk församling måste inträda i statskyrkan. Judarna intaga alltså i viss mån en särställning. Det synes utskottet önskligt, om full likställighet i detta hänseende kunde åvägabringas mellan alla medborgare, och att det följaktligen även för medlem av mosaisk församling för vinnande av utträde bör vara tillräckligt att ange erkänt kristet religionssamfund till vilket övergång avses. För sålunda utträdde torde samma regler kunna bli tillämpliga som de, vilka gälla för ur svenska statskyrkan utträdde.

Om och när frågan om fritt utträde ur svenska statskyrkan regleras, förutsätter utskottet att jämväl frågan om fritt utträde ur mosaisk församling samtidigt ordnas på enahanda sätt, men i avvaktan på åtgärder i detta hänseende synes likställighet redan nu kunna åvägabringas genom införande

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott.

av samma regler för utträde ur mosaisk församling som ur svenska statskyrkan.

Utskottet får alltså hemställa, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen måtte hemställa hos Kungl. Maj:t, att åtgärder vidtagas för att möjliggöra för svenska medborgare av judisk börd att kunna utträda ur mosaisk församling utan att inträda i svenska kyrkan.»

Andra kammaren biföll sitt utskotts hemställan, varefter ärendet överlämnades till första kammaren, som hänvisade detsamma till sitt första tillfälliga utskott.

Utskottet. Utskottet ansluter sig till vad andra kammarens utskott i ärendet anfört och får således hemställa,

att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 12 maj 1938.

På utskottets vägnar:

KARL WISTRAND.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar K. A. Johanson*, Wistrand, Härdin, Bodin, Per Andersson, Nils Andersson, Johan Larsson och Ericsson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

*Bilagor.**Riksdagens andra kammars fjärde tillfälliga utskott.*

Genom nådig remiss den 11 februari 1938 har domkapitlet fått sig anbefallt att snarast möjligt och senast den 1 mars 1938 till riksdagens andra kammars fjärde tillfälliga utskott inkomma med yttrande över en inom andra kammaren av herr Hallén väckt och till utskottet hänvisad motion, nr 141, angående beredande av möjlighet för svenska medborgare av judisk börd att utträda ur mosaisk församling utan att inträda i svenska kyrkan.

På grund härav får domkapitlet anföra, att domkapitlet såtillvida vill tillstyrka motionen, att domkapitlet förordar, att en utredning i frågan verkställs i samband med och i den ordning, som frågan angående fritt utträde ur svenska kyrkan må bli för föremål för vidare åtgärder från Kungl. Maj:ts sida.

Uppsala den 16 februari 1938.

På domkapitlets vägnar:

ARVID RUNESTAM.

| Otto Wersäll.

Till Riksdagens andra kammars fjärde tillfälliga utskott.

Genom nådig remiss den 11 februari 1938 har domkapitlet anbefallts att till Eder avgiva yttrande över en av kyrkoherden H. Hallén väckt motion angående beredande av möjlighet för svenska medborgare av judisk börd att utträda ur mosaisk församling utan att inträda i svenska kyrkan; och får domkapitlet i anledning härav anföra följande.

Domkapitlet vill till en början deklarerera sin principiella ståndpunkt i ärendet så, att det åtminstone icke skall beredas större svårighet för medlem av mosaisk församling att utträda ur densamma än för medlem av svenska kyrkan att utträda ur denna.

Däremot kan domkapitlet under inga omständigheter giva sin anslutning till en sådan lösning av frågan, att medlem av mosaisk församling, som utträder ur densamma, omedelbart antecknas såsom tillhörande svenska kyrkan utan föregående undervisning i kyrkans lära och dop i enlighet med handbokens föreskrifter. Förhållandena ligga väsentligt annorlunda till för de medlemmar av svenska kyrkan, som för närvarande äro odöpta, än för dessa förutvarande medlemmar av en mosaisk församling.

Domkapitlet har ej något att erinra mot, att medlem av mosaisk församling äger rätt att utträda ur densamma utan att inträda i svenska kyrkan. Denna fråga torde ej kunna lösas i administrativ ordning — detta torde i stället förutsätta ändring av Kungl. förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsövning. Till 19 § i densamma kunde lämpligen göras tillägg av sådant innehåll, att med-

lem av mosaisk församling må äga rätt utträda ur församlingen utan att uppgiva annat trossamfund, i vilket han är villig inträda såsom medlem.

Domkapitlet tillstyrker utredning av frågan. Lunds domkapitel den 16 februari 1938.

Å domkapitlets vägnar:

EDV. RODHE.

| A. Neuman.

Till Riksdagens andra kammars fjärde tillfälliga utskott.

Genom beslut den 11 februari 1938 har Stockholms domkapitel anbefallts att till Riksdagens andra kammars fjärde tillfälliga utskott avgiva yttrande över en inom Riksdagen väckt motion (nr II: 141) angående beredande av möjlighet för svenska medborgare av judisk börd att utträda ur mosaisk församling utan att inträda i svenska kyrkan.

Till åttlydnad härav får domkapitlet anföra följande.

I sitt den 20 december 1927 avgivna yttrande över 1925 års religionsfrihetssakkunnigas betänkande med förslag angående vidgad rätt till utträde ur svenska kyrkan uttalade Stockholms konsistorium sitt gillande av förslaget syfte att bereda tillfälle för de personer, som ej önskade vara medlemmar av svenska kyrkan, att utträda ur densamma utan att behöva uppgiva någon avsikt att inträda i annat religiöst samfund. Domkapitlet, som delar konsistoriets principiella uppfattning i fråga om rätten till utträde ur svenska kyrkan, anser jämväl från principiell synpunkt, att motsvarande rätt bör tillkomma personer som äro medlemmar av främmande trossamfund inom riket. Domkapitlet hemställer därför i underdånighet, att därest frågan om rätt till utträde ur svenska kyrkan skulle bliva föremål för fortsatt behandling, den i ovannämnda motion berörda frågan även blir föremål för utredning. Därvid torde emellertid böra övervägas, huruvida den skattelindring, som enligt gällande lagstiftning tillkommer medlemmar av sådan i riket befintlig församling av främmande kristna eller mosaiska trosbekännare, vilken äger rätt till offentlig religionsövning, verkligen kan — såsom föreslagits av 1925 års religionsfrihetssakkunniga — utsträckas till person, som icke tillhör svenska kyrkan utan att vara medlem av sådan församling. Domkapitlet vill härvid framhålla, hurusom allvarliga betänkligheter torde möta mot att lägga gäldandet av ersättningen till församlingarna för nämnda skattelindring — såsom jämväl föreslagits av 1925 års religionsfrihetssakkunniga — på kyrkofonden.

Stockholm den 22 februari 1938.

På domkapitlets vägnar:

ESKIL ANDRÆ.

| Enar Sahlin.

Till Riksdagens andra kammars fjärde tillfälliga utskott.

Sedan Mosaiska församlingens i Stockholm föreståndare beretts tillfälle att avgiva yttrande över en av herr Harald Hallén i andra kammaren under innevarande år väckt motion (nr 141) angående beredande av möjlighet för svensk medborgare av judisk börd att utträda ur mosaisk församling utan att inträda i svenska kyrkan, få föreståndarna härigenom anföra följande.

Såsom stöd för sin hemställan anför motionären, att religionsfriheten, i den mån den reser krav om rätt för svensk medborgare att utträda ur statskyrkan utan angivande av annat samfund, till vilket han vill övergå, måste garantera motsvarande rätt åt svenska medborgare, som äro medlemmar av mosaisk församling. Härtill vilja föreståndarna blott framhålla, att nu gällande lagstiftning icke medger rätt för svensk medborgare att utträda ur statskyrkan utan angivande av annat, erkänt kristet religionssamfund, till vilket han vill övergå. Det förslag i annan riktning, som framlagts av 1925 års religionsfrihetssakkunniga, har, såsom motionären själv anför, ännu icke blivit föremål för något statsmakternas beslut. Det synes då vara i hög grad olämpligt att utbryta frågan om mosaiska trosbekännares rätt uti nu angivna hänseende ur sitt större sammanhang och göra de mosaiska trosbekännarna till föremål för en särlagstiftning. Fastmer torde det vara uppenbart, att frågan härom — för vinnande av enhetligt bedömande — bör bero, tills spörsmålet om ny dissenterlagstiftning kan bliva upptaget till prövning av de lagstiftande myndigheterna.

Föreståndarna vilja ock framhålla, att *svensk lag för närvarande principiellt icke medger konfessionslöshet*. Ett bifall till motionen skulle emellertid innebära, att lagen medgäve konfessionslöshet för en särskild grupp av medborgare.

Under hänvisning till vad sålunda anförts, få föreståndarna för sin del avstyrka bifall till den av motionären gjorda hemställan.

Stockholm den 22 februari 1938.

På föreståndarnas vägnar:

GUNNAR JOSEPHSON.

/ Leodor Levy.

Till Riksdagens andra kammars fjärde tillfälliga utskott.

Med anledning av den motion nr 141 av herr Harald Hallén, som till årets Riksdag ingivits, får Mosaiska församlingen i Malmö härmed avgiva följande värdsamma yttrande:

Motionären synes i första hand motivera sin hemställan i motionen därmed, att religionsfriheten, i den mån den reser krav om rätt för svensk medborgare att utträda ur statskyrkan utan angivande av annat samfund, till vilket han vill övergå, borde garantera samma rätt åt svenska medborgare, som vore medlemmar av främmande trossamfund, och sålunda även åt medlemmar av mosaisk församling. Mot denna motivering synes principiellt icke något annat vara från Församlingens sida att invända, än att denna fråga, vad medlemmar av mosaisk församling angår, icke lämpligen bör bliva föremål för separat lagstiftning, utan bör för vinnande av enhetligt bedömande och enhetlig form bero till dess frågan om upphävande av varje

tvångsanslutning till såväl svenska kyrkan som av Staten erkända främmande religionssamfund kan bliva upptagen till prövning av de lagstiftande myndigheterna.

Motionären framhåller, att mosaiska trosbekännare intaga en särställning gent emot andra främmande trossamfund i det avseendet, att alla här mantalsskrivna svenska medborgare av judisk börd automatiskt tillföras en mosaisk församling. Denna särställning är historiskt betingad, i det att judisk börd och religion städse sammanfallit, där icke i enskilda undantagsfall person av judisk börd övergått till annan religion. De judiska trossamfund, här i landet kallade mosaiska församlingar, intaga dock härutinnan icke någon särställning i förhållande till såväl svenska kyrkans och jämväl, åtminstone principiellt, till den romersk-katolska kyrkans likartade ståndpunkter. Den automatiska anslutningen av personer av judisk börd till mosaisk församling med åtföljande skyldighet att tillhöra antingen sådan församling, eller, efter utträde därur, svenska kyrkan eller annat i Riket erkänt kristet trossamfund, beror sålunda på ett hävdvunnet, kyrkopolitiskt privilegium med djupa rötter i folksed och lag. K. F. angående främmande trosbekännare och deras religionsutövning av den 31 oktober 1873, § 6, innehåller principiellt stadgande härom: »Barn av äkta makar, som vid barnets födelse äro medlemmar av samma främmande trossamfund, må i dess lära uppfostras.»

Historiskt har detta privilegium grundats på samma religionsfrihet, som av motionären åberopas, därvid religionsfrihet enligt tidigare begrepp tolkats såsom rätt till fri religionsutövning, men icke såsom rätt till frihet från religion.

Ett bifall till motionen skulle för de mosaiska församlingarna medföra ödesdigra konsekvenser. Dessas organisation och budget är väsentligen uppbyggd på den historiskt givna och tidigare såsom ett privilegium ansedda rätten att beskatta alla inom församlingens område bosatta personer av judisk börd, vilka ej övergått till annat trossamfund. Då det religiösa intresset kan sägas vara starkast representerat bland de i ekonomiskt avseende minst lyckligt lottade, kan det befaras, att lagstiftningsåtgärder i motionens syfte skulle i hög grad försvaga församlingens skatteunderlag genom utträde av religiöst indifferent medlemmar. Dessa religiöst indifferent, vilka enligt motionens syfte icke komme att tillhöra svenska kyrkan, skulle otillbörligt privilegieras i skattehänseende framför ur svenska kyrkan eller annat kristet trossamfund utträdde församlingsmedlemmar, vilka senare enligt gällande lagstiftning ej befrias från skyldighet att till vederbörande kyrkosamfund erlagga utskyllder.

Motionärens ifrågasättande, att för de utträdde i beskattningshänseende borde gälla, vad som nu är stadgat för den, som utträtt ur svenska kyrkan, synes föga välbetänkt. Vare sig dessa utträdde skola betala fulla eller nedsatta avgifter till svenska kyrkan, skulle de sättas i en särklass av konfessionslösa, vars registrering bleve svårt genomförbar och måhända lagtekniskt omöjlig att reglera utan i samband med en allmän sekularisering av kyrkosamfundet.

Även med hänsyn till frågan om åtnjutande av de medborgerliga rättigheter, som enligt Regeringsformen tillkommer allenast medlemmar av svenska kyrkan, skulle dessa konfessionslösa judar komma i en statsrättsligt egendomlig särklass.

Med respekt för den religiösa övertygelse, som kan göra det önskvärt för en person att vinna utträde ur ett trossamfund, får Församlingen dock fram-

hålla, att inom de mosaiska församlingarna likaväl som inom svenska kyrkan religiöst indifferent och praktiskt taget konfessionslösa medlemmar kunna förekomma utan att dessa i någon mån bli utsatta för samvetstvång. Att medlemmar av mosaiska församlingar av religiösa samvetsbetänkligheter önskat lämna församlingen utan att ingå i annat trossamfund, är likväl en så sällsynt och för det enskilda fallet svårt fastställbar företeelse, att någon särskild lagstiftning till skydd för sådana samvetsömma knappast kan sägas nu vara av ett trängande behov. De två av motionären omnämnda rättsfallen avse psykologiska gränsfall, som knappast äro lämpliga att läggas såsom grund för en allmängiltig lagstiftning. I fallet änkefru S. rörde det sig om en medlem av församlingen, som förklarat sig av uppriktig övertygelse omfatta kristen trosbekännelse, men med hänsyn till sin höga ålder var obenägen att mottaga dopet. I det andra fallet, avseende likaledes en medlem av vår församling, av motionären benämnd direktör X., hade denne uttryckligen förklarat sig icke omfatta svenska kyrkans lära, men likväl önska såsom konfessionslös tillhöra svenska kyrkan för att därigenom vinna befrielse från skatteskuldighet till mosaiska församlingen, för vars religiösa kult han likaledes kände sig främmande.

I det förra fallet neutraliserades vederbörandes önskan att tillhöra svenska kyrkan av den obekvämlighet, som för henne kunde vara förenad med dopet och därav följande konsekvenser.

I det senare fallet synes ej religiösa samvetsbetänkligheter hava varit avgörande för sökandens önskan att utträda ur mosaiska församlingen, enär dylika betänkligheter icke avhöllo honom från att söka inträde i svenska kyrkan, vars lära han uttryckligen förklarade sig ej omfatta, varjämte han samtidigt förklarade sig villig kvarstå i mosaiska församlingen, därest det av församlingens taxeringskommitté honom i utskylder påförda beloppet sänktes.

De olägenheter, som ett bifall till motionens syfte skulle medföra för de mosaiska församlingarna, överbäga med sannolikhet det moraliska lidande, ett ringa antal religiöst eller konfessionellt annorledes kännande och tänkande eller i sådant hänseende indifferent personer kan tänkas utstå genom att nödgas kvarstå i och erlägga avgifter till den församling, de genom sin börd tillhöra. De religiösa samvetsbetänkligheter, dessa konfessionslösa judar kunna hysa för att motvilligt nödgas tillhöra och erlägga avgifter till mosaisk församling, äro principiellt icke av annan art, än de av lagstiftaren hittills tolererade samvetsbetänkligheter, som en mängd konfessionslösa personer kunna hysa för att betala avgifter till svenska kyrkan, vare sig de automatiskt äro medlemmar av denna eller därur utträtt utan att vinna inträde i annat erkänt kyrkosamfund.

Ur mosaiska församlingens synpunkt måste bifall till denna motion avstyrkas, helt lösryckt som den är ur det kyrkopolitiska sammanhang, som framlagts av 1925 års religionsfrihetssakkunniga, och därför innebärande en orättvisa mot de mosaiska församlingarna.

Under återopande av dessa synpunkter får församlingen uttala såsom sitt önskemål, att ifrågavarande motion icke måtte av Riksdagen bifallas.

Malmö den 25 februari 1938.

Mosaiska Församlingen i Malmö

På föreståndarnas vägnar:

E. LEVIN.